

Una de les línies d'actuació prioritària de la Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears (DGPL) consisteix a facilitar el coneixement de la llengua catalana a les persones de procedència idiomàtica diversa que s'han instal·lat a les nostres Illes durant aquests darrers anys ¹ i que, per l'edat, resten fora del sistema escolar. L'Estatut d'autonomia estableix el deure de les institucions públiques d'assegurar el coneixement de les llengües oficials i de crear les condicions que permetin arribar a la igualtat plena de les dues llengües quant als drets dels ciutadans de les Illes Balears (article 3). Aquesta igualtat només podrà assolir-se si es compleixen dues condicions: d'una banda, que tothom que ho desitgi tenguí l'oportunitat d'accedir a l'aprenentatge de la llengua catalana, i, de l'altra, que aquelles persones que, pel tipus de feina que fan, es troben en situació de garantir els drets lingüístics del ciutadà, posseeixin les habilitats lingüístiques necessàries per a satisfer aquests drets.

Durant els dos darrers anys, una de les línies d'actuació de la DGPL ha consistit en l'elaboració de materials didàctics i en l'oferta de cursos de formació lingüística, de diversos nivells i adreçats a una tipologia diversa de destinataris. Quant als cursos de formació, a més de donar suport als que tradicionalment ofereixen diversos organismes i institucions (ajuntaments, consells, etc.), s'han ofert cursos destinats a col·lectius específics que, o bé per les seves característiques tenen dificultats per accedir a l'oferta tradicional, o bé tenen unes necessitats comunicatives específiques que normalment no són ateses en els cursos ordinaris. Un d'aquests col·lectius és el dels estrangers, per als quals s'organitzen cursos d'iniciació a la llengua catalana. Encara que són cursos oberts a persones de qualsevol origen, la majoria d'alumnes procedeixen d'Europa. El grup més nombrós és l'integrat per germanòfons (60 %), seguit pels hispanòfons (17 %) i els anglòfons (11,5 %). Durant l'estiu de l'any 2000 es varen oferir set cursos, als quals varen assistir un centenar de persones. Durant l'hivern de l'any 2001 s'han ofert cinc cursos més, amb una mitjana de tretze alumnes per curs. L'inte-

rès que els cursos han suscitat entre els col·lectius d'estrangers i el desig manifestat pels mateixos alumnes que els cursos tinguessin continuïtat han decidit la Direcció General a augmentar-ne l'oferta, de manera que durant l'estiu de l'any 2001 hi haurà 12 cursos intensius més. Els cursos s'imparteixen especialment en aquelles localitats de les Balears en les quals la presència de residents estrangers és més important.

A més d'aquests cursos, la Direcció General té prevista l'organització de cursos d'iniciació a la llengua catalana adreçats a estrangers amb un grau d'escolarització nul o molt baix, i que sovint viuen en una situació econòmica o social precària. La metodologia s'adaptarà a les característiques d'aquests grups. D'altra banda, el mes de maig d'enguany va començar, com a experiència pilot, un curs organitzat per l'ONG Mallorca Sense Fronteres, amb el suport del Consorci, i que és adreçat a immigrants estrangers amb pocs recursos. Es tracta d'un curs d'entorn, en el qual l'ensenyament de la llengua va lligat a la integració social i cultural i a la promoció de la interculturalitat.

També s'han emprès iniciatives per facilitar l'aprenentatge de la llengua catalana a treballadors de diversos sectors laborals la feina dels quals té una transcendència pública: des de dependents de comerços i treballadors del sector de la restauració i de l'hoteleria, fins als professionals dels mitjans de comunicació, sense deixar de banda la formació del personal al servei de les administracions públiques. Així mateix, es promou la formació lingüística dels diferents sectors professionals mitjançant cursos oferits a través dels col·legis i dels sindicats.

Una altra eina que s'ha posat a disposició de les persones interessades a aprendre la nostra llengua són els centres d'autoaprenentatge. Actualment funcionen tres centres d'autoaprenentatge: dos a Palma i un a Eivissa, i ben aviat se'n crearan de nous a diferents localitats de l'arxipèlag.

No podem passar per alt que, en la nostra societat, els mecanismes implícits d'aprenentatge de les llengües tenen gran importància, més fins i tot que els mecanismes formals tradicionals. Per això també s'in-

Autors

Carme Sánchez

Centre de Serveis Lingüístics Paraula

Bàrbara Torres, Joan Albert

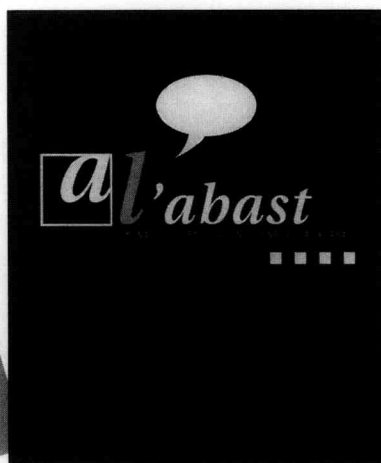
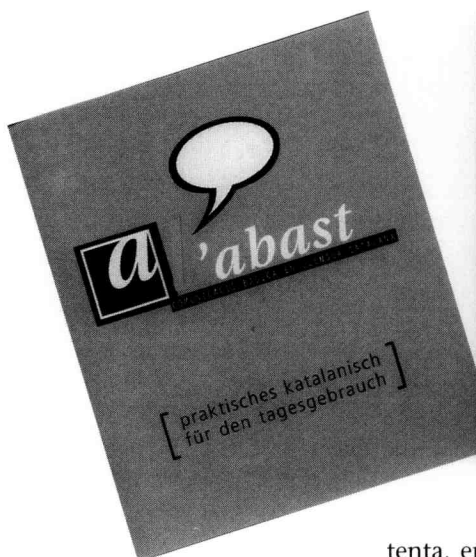
Villaverde

Consorci per al Foment de la Llengua

Catalana i la Projecció Exterior de la

Cultura de les Illes Balears

En aquest article donam compte de les eines didàctiques produïdes per la Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears i pel Consorci per al Foment de la Llengua Catalana i la Projecció Exterior de la Cultura de les Illes Balears. Es tracta de material didàctic adreçat a sectors específics de la població (estrangers, dependents, professionals dels mitjans, etc.), que sovint ha estat concebut com a suport a campanyes de foment del coneixement de la llengua adreçades a aquests sectors.

tenta, en la mesura que el marc legal i la disponibilitat de recursos ho permeten, situar la llengua en els espais que en possibiliten una difusió massiva i connotada positivament, especialment els mitjans de comunicació i la indústria del lleure: televisió, cinema, còmic, teatre, vídeo, música, etc. D'altra banda, el coneixement i l'ús de l'idioma s'han d'estendre d'acord amb uns criteris de qualitat lingüística. Per donar resposta a aquesta necessitat, s'ha editat el material Corral, adreçat a professionals dels mitjans de comunicació i que comentarem més avall. En aquesta mateixa línia de divulgació d'orientacions sobre el model de llengua adequat a situacions de diferents graus de formalitat, ja disposàvem d'algunes treballs editats anteriorment, com la *Proposta de model de llengua per a l'escola de les Illes Balears* o *La llengua catalana a Mallorca* (aquesta darrera, editada pel Consell Insular de Mallorca).

Finalment esmentarem que la DGPL facilita informació sobre recursos per aprendre català des de les Illes Balears (centres d'autoaprenentatge, material en suport informàtic, material accessible a través d'Internet, cursos, etc.). Aquesta informació es difon mitjançant tríptics i a través de la xarxa, a l'adreça <<http://dgpoling.caib.es>>.

En els apartats que segueixen comentarem les característiques d'algunes de les eines didàctiques desenvolupades durant aquests dos anys per la Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears o pel Consorci.

'A l'abast': de la ràdio al CD-ROM

A l'abast és un programa informàtic pensat per a persones no catalanoparlants interessades a tenir un primer contacte amb la llen-

gua catalana. Consisteix en un conjunt de frases emprades en situacions usals de la vida quotidiana i associades a determinades funcions comunicatives. El programa presenta les frases agrupades per temes i permet al parlant d'escoltar-les pronunciades per parlants nadius. A més, l'usuari pot enregistrar les frases, cosa que li permet comparar la seva pronunciació amb la del parlant nadiu.

La creació d'*A l'abast* va sorgir a partir d'una iniciativa conjunta de la Direcció General de Política Lingüística, del Consorci i d'Insel Ràdio, la qual emet en llengua alemanya per a les Balears. Durant uns mesos, aquesta emissora va oferir uns microespais sobre la llengua catalana en els quals es proposaven frases en català amb la traducció alemanya corresponent. Molts d'oients varen interessar-se per poder disposar de les frases per escrit. Això va decidir els responsables de la Direcció General i del Consorci a sistematitzar el material i a transformar-lo de manera que també pogués ser útil per a anglòfons, francòfons i hispanòfons.

A més del CD-ROM que conté el programa, *A l'abast* consta de quatre llibrets diferents (un per a cada llengua de referència), en els quals figuren totes les frases agrupades per temes i per funcions comunicatives. A més, s'hi inclou una guia de recursos per aprendre català des de les Illes Balears amb informació sobre cursos, centres d'autoaprenentatge, recursos informàtics i en línia, etc.

PELC: per a navegadors empedreïts

El PELC (Programa d'Ensenyament de la Llengua Catalana)² ha estat elaborat per la Direcció General de Política Lingüística, a través del Consorci per al Foment de la Llengua Catalana i la Projecció Exterior de la Cultura de les Illes Balears, i el Servei de Càlcul de la Universitat de les Illes Balears. És una eina didàctica dissenyada específicament per a l'aprenentatge de la llengua a través d'Internet. S'adreça a persones amb uns coneixements orals mínims de llengua catalana, capaces de participar en situacions comunicatives quotidianes i de comprendre textos comuns. El PELC els ofereix la possibilitat d'ampliar aquests coneixements i d'adquirir o reforçar les habilitats relacionades amb els usos formals de la llengua.

Ara com ara, el programa ofereix recursos teòrics i pràctics corresponents al nivell elemental i al nivell mitjà, que encara s'ha

de completar. Es fa feina perquè aviat siguin disponibles el nivell mitjà complet i el nivell superior. Cada nivell presenta dos blocs: un de coneixements gramaticals i un altre sobre el marc històric i cultural. El primer bloc s'estructura, al seu torn, en apartats (morfologia, ortografia...) i en lliçons, cadascuna de les quals conté fitxes de teoria i exercicis.

L'estructuració del programa fa que pugui adequar-se a les necessitats de cada usuari, ja que permet fer un curs tradicional (seguint una per una totes les lliçons) o seleccionar lliçons i exercicis per reforçar aspectes concrets. L'alumne pot optar per llegir primer la teoria i després fer l'exercici, o bé per provar els seus coneixements i fer l'exercici directament. El programa li tornarà l'exercici corregit de forma immediata. Aquesta correcció, a més de marcar les respostes errònies, proporciona les solucions correctes, dóna una puntuació del resultat i recomana actuacions concretes (continuar fent exercicis, repassar la teoria...). Cal destacar que el programa també ofereix molts de recursos d'àudio que permeten sentir la pronúncia d'una paraula concreta i, en la part dels exercicis, fer dictats. D'altra banda, en un futur hi haurà un servei de tutories personalitzades que permetrà als usuaris de remetre els seus texts escrits perquè siguin revisats i al qual podran adreçar-se per resoldre dubtes, sol·licitar orientació en el procés d'aprenentatge, etc.

Trobareu el PELC a l'adreça <<http://pelc.caib.es>>.

Localització del 'Diàleg multimèdia' a les Balears

Diàleg multimèdia és el nom del material didàctic en CD-ROM que el Consorci per a la Normalització Lingüística de Catalunya va editar l'any passat i que va adreçat a persones no catalanoparlants amb uns coneixements nuls o molt escassos de llengua catalana. El conjunt del material el formen tres CD-ROM. Cada CD-ROM consta de cinc temes i cada tema té quatre rutes, cadascuna de les quals conté exercicis d'escalfament, diàlegs amb dibuixos animats, exercicis de comprensió oral o escrita, de vocabulari, de pronúncia, d'estructures gramaticals, etc. La naturalesa d'aquestes activitats i les característiques del material el fan adequat per a l'autoaprenentatge.

Enguany, a través del Consorci per al Foment de la Llengua Catalana i la Projecte

Exterior de la Cultura de les Illes Balears, hem començat a treballar en la localització del primer CD-ROM a les Illes Balears. Aquesta adaptació a les Illes no només afecta aspectes lingüístics, com la morfologia verbal o el lèxic, sinó que va més enllà i també afecta els referents geogràfics i socioculturals: referència a indrets concrets de l'arxipèlag (pobles, platges), a festes populars i menjars tradicionals, etc. D'aquesta adaptació, cal que en destaquem encara dos aspectes més: el primer és la inclusió de diferents varietats geogràfiques insulars (s'hi han inclòs personatges de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera), que s'afegeixen a les continentals que ja eren presents en el material, de manera que, sense ultrapassar, òbviament, la necessària homogeneïtat característica de l'estàndard, el material permetrà a l'usuari familiaritzar-se amb diferents accents, pronúncies i formes d'expressió.

El segon aspecte de l'adaptació que volem destacar és la inclusió de la versió alemanya en el diccionari del programa, al costat de les versions castellana, anglesa i francesa, amb la qual cosa augmenta el nombre de destinataris del material.

'Comunicar-se és de franc': la llengua per comprar i vendre

Comunicar-se és de franc. Català bàsic per comprar i vendre és un material elaborat per la Direcció General de Política Lingüística, el Consorci i el Centre de Serveis Lingüístics Paraula. Va ser concebut i dissenyat com a material de suport dels cursos de llengua catalana adreçats a les persones no catalanoparlants que treballen o volen treballar en el sector comercial i que tenen coneixements nuls o escassos de llengua catalana. L'objectiu del material és l'adquisició de les estructures lingüístiques i de la fraseologia que es fan servir normalment en l'atenció als clients.

El material presenta quinze funcions comunicatives lligades als intercanvis comercials: demanar i dir què es vol i quant se'n vol, demanar i dir el preu d'un producte, descriure un producte, demanar i dir com es vol un producte, etc. També hi són tractades funcions comunicatives freqüents en els entorns comercials: saludar i dir adéu, demanar i dir els horaris de botigues i altres serveis, demanar i donar indicacions d'on és un producte o una secció, demanar les dades personals a un interlocutor, aten-

dre una telefonada, demanar i donar instruccions, etc. Així mateix, s'ofereixen estratègies per solucionar problemes de comunicació o derivats de la manca de competència lingüística: demanar i donar la traducció o la pronúncia d'una paraula, demanar que es repeteixi el que s'ha dit, etc.

En l'ordre de presentació del material, s'ha tingut en compte el grau de dificultat de les estructures: s'ha començat amb les funcions més generals —demanar i dir què es vol i quant se'n vol, demanar i dir el preu d'un producte, etc.—, mentre que les funcions més poc habituals o que requereixen un domini major dels recursos lingüístics —com demanar consell o fer suggeriments sobre la compra d'un producte— s'han reservat per al final.

També s'hi ha incorporat un vocabulari mínim propi dels sectors més representatius: queviures, roba, papereria... Aquest lèxic és necessari per poder treballar amb les estructures de cada funció. Cal tenir en compte que aquest vocabulari específic s'incorpora al material d'acord amb les característiques del grup classe: si és un grup homogeni, es deixa de banda el vocabulari proposat a les fitxes i s'hi incorpora el vocabulari del sector corresponent; si el grup és heterogeni, es treballa amb el lèxic genèric i després, en grups reduïts, amb l'específic de cada col·lectiu.

Aquest material s'ha experimentat en un curs pilot de 40 hores que es va fer a Palma entre els mesos de febrer i juny d'enguany. En el futur, el material serà emprat en els cursos que, mitjançant conveni, s'oferiran a través d'associacions de comerciants, sindicats, cadenes d'establiments comercials, etc.

Corral 3.1: correcció oral als mitjans de comunicació

L'any 2000, la Direcció General de Política Lingüística, mitjançant un conveni amb la Universitat de les Illes Balears, va oferir un curs de llengua oral per a professionals dels mitjans de comunicació impartit per professors del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General. En el curs, que va ser essencialment pràctic, s'hi varen tractar diversos aspectes: pronunciació, lèxic, morfologia sintaxi i diversitat estilística. Els responsables del curs, a fi de donar-hi continuïtat, varen decidir aprofitar el material i estructurar-lo en suport informàtic, a fi

que pogués ser aprofitat pels mateixos alumnes del curs i per qualsevol persona que hagi de fer un ús oral públic de la llengua. El resultat d'aquesta iniciativa ha estat el programa Corral 3.1, editat en CD-ROM. El material s'estructura en blocs, cadascun dels quals consta d'exercicis i d'un breu apartat teòric. Potser les dues característiques més destacables del Corral 3.1 són l'atenció que fa a la qüestió de l'adequació a la situació de comunicació i al tipus de text (la diversitat de registres), i la incorporació, en l'apartat de fonologia, d'enregistraments amb formes de pronunciació no genuïnes (que, ara com ara, no són gens estranyes en els mitjans de comunicació de les Illes Balears), al costat de les pronúncies correctes corresponents.

'Aprenem a parlar català': per aprendre la llengua dels avantpassats

Aprenem a parlar català és un programa de formació lingüística destinat a les cases de Balears a l'estranger. Ha estat editat per la Direcció General de Relacions Institucionals de la Conselleria de Presidència, amb la col·laboració de la Direcció General de Política Lingüística. L'edició respon a una demanda de les mateixes cases de Balears, les quals, en molts de casos, ofereixen cursos de llengua catalana per als associats, emigrants illencs de primera, segona o tercera generació que desitgen mantenir la llengua catalana com a vincle amb la terra de procedència. *Aprenem a parlar català* és pensat per a adults no catalanoparlants i consta de deu unitats estructurades en quatre seccions: la primera conté les activitats per fer a classe a partir dels continguts funcionals de la unitat; la segona conté activitats per promoure la comunicació oral entre els alumnes; les seccions tercera i quarta proporcionen les eines necessàries perquè l'alumne autoaprenent pugui continuar treballant pel seu compte sobre els continguts de la unitat. El material es completa amb una casset amb l'enregistrament dels diàlegs del curs.

Lectures graduades per a no catalanoparlants: el plaer de llegir

Finalment, esmentarem les lectures graduades per a no catalanoparlants editades per la Direcció General de Política Lingüística, el Consorci i l'Editorial Moll. Es tracta de narracions, algunes adaptades de novel·les

(com *Andreu Milà*, de Miquel Àngel Riera, adaptada per Pere Rosselló) i d'altres originals escrites per Miquel Bezares, Ramon Díaz i Joana Lladó. Les lectures presenten tres nivells de dificultat. El primer nivell s'adreça a persones que només han tingut un primer contacte amb la llengua (correspondria a un llinar 1); el lèxic que pot presentar problemes hi és traduït a peu de pàgina en quatre llengües de referència (alemany, anglès, espanyol i francès). Els nivells segon i tercer s'adrecen a persones amb uns coneixements lingüístics corresponents a un llinar 2 i a un grup de conversa, respectivament; hi apareixen estructures progressivament més complexes (passat perifràstic, mode subjuntiu, construccions subordinades, etc.) i el lèxic ja hi és explicat sense recórrer a altres llengües de referència. El text es completa amb una proposta d'activitats, unes de caràcter tancat i naturalesa lúdica (mots encreuats, etc.) sobre aspectes formals (lèxic i fraseologia, morfosintaxi, etc.), i unes altres, de caràcter obert, consistents en pràctiques orals i escrites que permeten a l'aprenent de posar en pràctica les estructures i el vocabulari que ha adquirit amb la lectura i amb els exercicis tancats.

Aquestes lectures graduades s'adrecen a persones que aprenen el català autònomament (pel seu compte o a través d'un centre d'autoaprenentatge), però també poden ser útils com a eina de suport dels cursos convencionals i de les classes per a alumnes de secundària d'incorporació tardana.

Una inversió de futur

Segons el model de Cooper, les persones immigrades a països amb una llengua diferent de la pròpia han de passar diferents fases abans d'arribar a emprar la llengua del país d'acollida: una primera fase en què s'adonen de la realitat lingüística del lloc on han arribat; una segona fase en què avaluen la conveniència d'aprendre la llengua o les llengües del lloc, en funció del rendiment que perceben que en poden treure; la fase d'aprenentatge efectiu, i, finalment, la fase d'ús, almenys en determinades situacions. En el cas de les Illes Balears, durant molts d'anys, molts d'immigrants —especialment a poblacions com Palma, Eivissa o Calvià— sols no havien tingut l'oportunitat d'adonar-se de l'existència d'una llengua pròpia de les Illes Balears, i els que n'eren conscients sovint en feien

una avaluació que, per la manca d'informació, per les pressions del grup dominant i pels prejudicis de la mateixa població catalanoparlant, havia hagut de ser distorsionada per força, si no era directament negativa. Avui, l'augment de la presència de la llengua catalana en molts d'àmbits públics de què abans era absent fa que moltes de les persones nouvingudes s'adonin de l'existència d'una llengua pròpia de les Balears i que prenguin consciència que, almenys per a determinades funcions, n'és necessari el coneixement. L'objectiu de les administracions ha de ser, d'una banda, consolidar, i augmentar en nombre, els espais de la societat en què el coneixement del català és un capital rendible, si no imprescindible; de l'altra, facilitar l'aprenentatge de la llengua a aquelles persones que, o bé no la tenen com a pròpia, o bé al llarg de la seva vida no han tingut l'oportunitat de rebre'n un ensenyament formal. Les iniciatives i les eines didàctiques que hem presentat en aquest article són l'aportació de la Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears i del Consorci per al Foment de la Llengua Catalana a aquest objectiu.

Notes

1. Segons un estudi recent de Xavier Móra (*Apunts sobre població, immigració i educació a les Illes Balears*. Palma: Obra Cultural Balear, 2001), entre els anys 1991 i 1998 l'augment de la població va ser de més de 87.300 persones, de les quals prop de 24.000 procedien de l'Estat espanyol i més de 24.200 eren estrangers procedents d'altres estats. A partir de 1998 s'observa una tendència a l'alça en l'arribada d'estrangers: entre els anys 1998 i 2000, el nombre d'estrangers ha augmentat en més de 24.500 persones. Actualment la població resident a les Balears nascuda fora de l'arxipèlag suposa devers el 36 % del conjunt; el 9,4 % procedeix de fora de l'Estat espanyol. Aquesta arribada massiva de persones majoritàriament al·loglotes provoca una profunda transformació demolingüística de la societat il·lenca, transformació que s'afegeix a una situació que ja era prou delicada.
2. Trobareu una referència més extensa sobre el PELC a l'article de Josep Serra aparegut en el núm. 21 de LLENGUA I ÚS.